

Livet en gudstjänst – för alla

”Betänk nu hur vårt naturliga förnuft, den listiga skökan, ser på äktenskapet. Hon sätter näsan i vädret och säger ’Usch, jag måste vagga barnet, tvätta dess blöjor, bädda dess säng, inandas dess stank, vara vaken på nätterna och ta hand om det när det skriker och dessutom måste jag ta hand om min fru, försörja henne, sköta mitt jobb... Nej, äktenskapet är bara bitterhet och slit. Varför ska jag göra mig själv till dess fånge?... Det är bättre att leva ett fridsamt och kravlöst liv; jag ska bli präst...’ Vad har den kristna tron att säga om detta?... Den säger ’O Gud... jag erkänner inför dig att jag inte är värdig att vagga barnet eller att tvätta dess blöjor eller att ges ansvaret för barnet och dess moder. Hur kommer det sig att jag, som är utan några förtjänster, har fått äran att tjäna denna din skapelse och din kostbara vilja? Jag skulle glatt göra det även om uppgiften vore ännu mer obetydlig och föraktlig. Varken kyla eller hetta, varken plågor eller arbete kommer att störa eller avhålla mig, ty jag är säker på att detta arbete är behagligt i dina ögon...’ När en fader tvättar blöjorna eller gör andra obehagliga uppgifter för sitt barn... så ler Gud – inte för att fadern tvättar blöjor, utan för att han gör det i kristen tro.”

När Luther utvecklar sin lära om kallelsen återkommer ofta polemiken mot klosterväsendet och prästgärningen som de huvudsakliga tjänsterna för Gud, men den banbrytande tankegången är att varje enskild människa gör en gudstjänst inom ramen för sina olika kallelser. I den ovan citerade skriften ”Om äktenskapet” ger Luther, på sitt karaktäristiska sätt, en bild av äktenskapet som en gudstjänst. Inte bara människors tjänst *för* Gud utan också Guds tjänst *genom* människor. I en kommentar till Psaltaren 147:14 skriver Luther:

”Vad är vårt arbete för Gud – vare sig det sker på åkern, i trädgården, i staden, i huset, i krig eller i regering – utom just medel för Gud genom vilka han ger sina gåvor på åkern, i huset, osv. Detta är Guds masker som han vill gömma sig bakom när han utför sitt verk. ... Vi har uttrycket ’Gud ger alla goda ting, men inte bara genom att svänga ett spö’. Gud ger alla goda ting, men du måste upplåta din hand och ta tjuren vid hornen – det vill säga, du måste arbeta och så ge Gud god verkan och en mask.” (Luther’s Works 14:114-15).

Detta att få stå i Guds tjänst och så tjäna Gud är en viktig reformatorisk insikt med relevans ”500 år senare” när tron på så många sätt privatiserats och individualiserats (vilket paradoxalt nog ofta Luther beskylls för!).

Vårt dagliga bröd

I katekesens förklaring till fjärde bönen skriver Luther att också onda människor tar emot dagligt bröd från Gud. Trons människor ser att brödet inte bara är resultatet av egna och andras arbete utan Guds gåva. Att be Gud om bröd, också när bröd finns i överflöd (som i vårt land idag), är att påminna sig om att brödet är en gåva och tacksamt tänka på Gud som är givaren. Den tron behövs sedan när bröd inte längre kan tas för givet. Livet står inte och faller med brödet, utan med Gud som ger brödet. Jesus uppmanade lärjungarna att se på himlens fåglar som Gud föder utan att de sår och skördar, än mindre bekymrar de sig över

sådd och skörd. Jesus slutsats är värd begrundan: "Är inte ni värda mycket mer än de?" (Matt 6:26)

Att Gud ger brödet utesluter inte att brödet är resultatet av åkermannens, mjölnarens, bagarens och grossistens arbete. Luther förstår att "dagligt bröd" är alla dessa kuggar som utgör livets maskineri och som på ett eller annat sätt bidrar till livet, såsom "gott tjänstefolk, god och trogen överhet, god styrelse... goda vänner, trogna grannar och mera sådant." De är alla Guds medarbetare i det skapelseverk som fortsätter när människor får liv och hålls vid liv, de är Guds medskapare även om de själva inte ser det. Också en ateist tjänar Gud och är Guds svar på bönen "vårt dagliga bröd giv oss idag." Vi ser en arbetare som kanske surmulet gör sitt jobb, men bakom masken sitter Gud som vill väl och som ger dagligt bröd också åt onda människor och genom onda människor.

Tankegången liknar psalmistens: "Om inte Herren bygger huset^[SEP] bygger arbetarna förgäves.^[SEP] Om inte Herren vaktar staden^[SEP] vakar väktaren förgäves. Förgäves går ni tidigt upp och sent till vila, ni som äter mödans bröd. Detsamma ger han sina vänner när de sover." (Ps 127:2) Guds vänner har lärt känna Gud just som en vän, och vet att hans omsorg gäller också när man inte längre kan arbeta. När en människa lägger märke till att allt gott genom andra människor – polismannens beskydd, lärarens pedagogik, läkarens kirurgiska ingrepp, forskarens mikrobiologiska upptäckter, företagarens utveckling av en ny och säkrare bil – är gåvor från Gud, *dagligt bröd*, så kan hon också se på sitt eget liv som en gåva för andra. När vi, kanske utan att tänka på det, är "goda vänner, trogna grannar", så är vi dagligt bröd för dem som tar emot det. Andra kan lägga märke till Guds ansiktsmask också på oss. Vi är skapade till att ömsesidigt vara dagligt bröd för varandra. Luthers avslutande ord i katekesens hustavla är anmärkningsvärt nog inget bibelord (hustavlan består av uppfordrande och uppmuntrande bibelord till människor i olika kallelser) men sammanfattar ganska väl Luthers hela tankegång när det gäller kallelseläran: "När var och en sin syssla sköter, då går det väl, vad än oss möter."

Medskapare

I Guds design för skapelsen ligger att människorna, som skapade till Guds avbild, skulle bidra till det fortsatta skapandet. Gud lade, så att säga, skapelsens råmaterial i människors händer för att vi utifrån våra gåvor och förmågor skulle förädla och förvalta det till välsignelse för allt skapat. En musiker tar ljudets råmaterial och får fram mening och harmoni till glädje för andra. Bachs musik, som var så fulländad, byggde vidare på århundraden av kultivering av ljudets råmaterial, där människor på ett kreativt och musikaliskt sätt maximerat och förfinat ljudvågor Gud lagt ner i skapelsen. Till Guds belåtenhet! Den sköna musiken som potential skapades av Gud och fulländades genom våra händers verk. Bach såg detta och tillägnade sina verk åt Gud med orden "Soli Deo Gloria." Han visste att han fått ovanliga gåvor, men han visste också varifrån de kom. När Bach låg för döden lär han ha sagt att människor inte skulle sörja över den store musikern. "För jag går dit där musiken föddes".

Alla former av hederligt arbete är att med respekt ta hand om det Gud skapat och gett, kultivera det, göra något gott av det, och ingå i Guds *uppehållande* av skapelsen. Våra

jordiska kallelser är *Guds* arbete för andra, för oss, för skapelsen. Och varför just vi människor gör det är för att vi är hans avbilder, medskapare som fått gåvor, kreativet, vishet, mod och insikt till att fullgöra uppgiften att råda över allt skapat. Ungefär så uttrycker profeten Jesaja Guds tanke:

”När åkermannen vill så, plöjer han då ständigt och hackar upp och harvar sin åker? Är det inte så att när han har berett marken, strör han ut svartkummin och kryddkummin, sår vete i rader och korn på dess plats och spältvete i kanten. *Ty hans Gud har undervisat honom och lärt honom det rätta sättet.* Man tröskar inte heller svartkummin med tröskvagn och låter inte vagnshjul gå över kryddkummin, utan man klappar ut svartkummin med stav och kryddkummin med käpp. Brödsäden mals och tröskas inte i det oändliga, man driver inte ständigt sina vagnshjul och hästar över den. Man vill ju inte tröska sönder den. *Också detta kommer från Herren Sebaot, underbar i råd och stor i vishet.*” (Jes 28:24-29)

Gud själv ville det fruktsamma åkerbruket, men använder sig av människor som tar åkerbruket i sina kloka och kreativa händer – medskapare i Guds tjänst och till Guds ära. När Luther i förklaringen till första trosartikeln beskrivit hur finurligt vi är skapade så avslutar han med att skriva att vi därför är skyldiga att tacka, lova, lyda och tjäna Gud. Som medskapare som står i Guds ”näringskedja”, där vi själva är föremål för Guds omsorg genom långa näringskedjor, kan vi säga som ”de onyttiga tjänarna” i en av Jesu liknelser: ”vi har bara gjort det vi var skyldiga att göra.” (Luk 17:10)

Synden är med i allt och ger åt allt det sköna en främmande gestalt (Sv.Ps. 322:4)

Istället för det skapelsegivna, att ömsesidigt tjäna varandra till ömsesidig glädje, har syndafallet gjort oss gudsfrånvända och inkrökta i oss själv. Ja, det är för att vi är gudsfrånvända som vi blir inkrökta i oss själva. Utan trons mottagande av allt gott från Gud söker vi rastlöst vårt eget, ständigt på jakt efter det som ska gynna och rädda oss själva. Livet i egna händer och var och en sin egen lyckas smed. Instinktivt betraktar vi medmänniskor som medel för våra egna mål, också när vi gör något ”gott” för dem. Arbete reduceras till något *jag* gör för att försörja *mig* själv. Visserligen är Guds uppehållande verk starkare än människans egoism, eftersom också arbete med helt själviska motiv kan bli till välsignelse för andra, men det är en människas olyckliga öde att kortsiktigt söka sitt eget bästa. Det skapelsegivna, att Gud har omsorg om vårt bästa och att vi, som Guds medarbetare, söker varandras bästa garanterar att ingen saknar ”det bästa”. Synden gör var och en till sin egen gud, men med den tunga bördan att ta ”det bästa” helt i egna händer – som alla andra. Istället för tjänst åt Gud blir det till slaveri under eget.

Människosonen har inte kommit för att bli betjänad utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen (Mark 10:45)

Herren är vår egentliga arbetsgivare, som vi primärt skulle tjäna och inte människor (jfr Ef 6:7). Trots att han skulle kunna straffa oss i rättmätig vrede (som jordiska arbetsgivare kan göra) för upproriskhet, försumlighet, stöld, slarv, undermåligt förvaltarskap och mera

sådant, så visar han sig vara den arbetsgivare som vi bara kan drömma om i den här världen. Det är djupast sett en nåd och förmån att få stå i hans tjänst. I allt sökte han sina underordnades bästa, även då de blivit hans fiender (jfr Rom 5:8ff). Trots att han är Herre, som inte måste nedlåta sig på "vår nivå", väcktes hela hans barmhärtighet när han såg den nöd vi hamnat i, inkrökthetens slaveri, vårt inre och yttre slit. Han gjorde vår jord till sin arbetsplats, inte till ett palats att själv bli betjänad på, utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen. Han gick frivilligt in i *våra* kallelser och blev själv vårt dagliga bröd, vår gode granne, vår trogne vän – och *mera sådant*. Han är *Gud med oss* som kom för att ta plats i våra liv utan Gud och lösa oss från det inkrökta liv där vi söker vårt eget, men där vi samtidigt står med skuld upp över öronen. Han mötte förakt, förtal, orättvisa, avund och annat som gör våra kallelser tunga. Till slut avrättades han oskyldigt på ett kors. Men eftersom han valt att vara tjänare, *vår* tjänare, kunde han bara säga: "jag har bara gjort vad jag var skyldig att göra." Och han slutade inte sitt arbete förrän han ropat "det är fullbordat".

Sakarias lovprisar Gud för frälsningen som också innebär att få tjäna Gud "utan fruktan, i helighet och rättfärdighet inför honom alla våra dagar." (Luk 1:74) *Alla* våra dagar. Utan att vara rädda, som om Guds helighet och rättfärdighet låg som ett värmande (inte förtärande) täcke över oss frusna syndare, varje dag – till *vila* in i livets kallelser och arbete. I Kristus ges inte bara syndernas förlåtelse utan också befrielsen från inkrökthetens tvång. Livet måste inte längre tas i egna händer, utan kan vilsamt läggas i Guds händer. Det gör att tjänst åt Gud inte måste ge omedelbar tillfredsställelse tillbaka. Jag ger, inte för att få, men när jag ger, så får jag. Om inte av människor så av Gud, som i Kristus skänkt oss allt. "Ni vet ju att var och en som gör något gott skall få sin lön av Herren," skriver Paulus till uppmuntran för slavar som fick tjäna Gud utan jordisk belöning. (Ef 6:8) Att få blick för den Herre som är den egentliga arbetsgivaren ger mening åt de mest tröttsamma kallelser. Ett liv i hans tjänst är den verkliga karriären, hans välbehag den djupaste belöningen.

Tänk på vilodagen

Det är ett bud från vår... *arbetsgivare!* Vi behöver vila för att kunna arbeta. *Utan fruktan*. Djupast sett handlar det om att se på livet i Guds händer och i Guds tjänst, med tron på Kristi tillräknade helighet och rättfärdighet alla våra dagar. Vi behöver bli betjänade av Gud för att själva kunna tjäna. Med glädje.

I vår tid erbjuds mer vilodagar än någonsin. Och aldrig har människor varit så stressade och utbrända som nu. Lösningen är inte *mer* vila, utan mer... Jesus, han som är sabbatens Herre. Vägen dit handlar om att ta vara på den nåd som för de allra flesta räcks på just den lediga dagen. Luthers förklaring till sabbatsbudet är oöverträffat. "Tänk på vilodagen, så att du helgar den. *Vad är det?* Vi ska frukta och älska Gud så att vi inte föraktar predikan och Guds ord, utan håller det heligt, gärna lyssnar till det och lär oss det." På vilodagen är Herren vår tjänare, som stiger ner och tvättar våra fötter. Han vilar inte förrän verket är fullbordat, förrän Kristi kropp, som en gång blev uppspikad, blir utgiven för oss i nattvardens bröd. Han vilar inte förrän Kristi utgjutna blod till syndernas förlåtelse räckts åt oss genom nattvardens vin. Efter avslutad gudstjänst – där Herren betjänat oss – kan vi gå i frid "och tjäna Herren med glädje."

Ny skapelse

Just att tjäna Herren med *glädje* är karaktäristiskt för Luthers kallelselära. Däremot är "Luther på axeln", det dåliga samvetet i plikterna, en karikatyr som snarare vittnar om att trons glädje inte upptäckts. När Luther förklarar skillnaden mellan tjänsten för Gud som alla människor gör, i enlighet med Guds design i skapelsen (om än förvrängd genom synden), och tjänsten som en *kristen* människa gör, så använder Luther berättelsen om herdarna i julevangeliet. Det står att herdarna vände tillbaka från barnet i krubban till sin skapelsegivna kallelse *glada*. De prisade och lovade Gud medan de vände tillbaka till den bistra livsgärningen i öknen, där somliga herdor antagligen fick sätta livet till (vi minns David som räddade får ur käftarna på vilddjur; jfr 1 Sam 17:34ff). Glädjen var förstas inte bara en känsla. Det kom fler hårda och hotfulla nätter, det kom dagar av död och sorg. Glädjen är, kan man säga, ett *tillstånd*. Messias är född. Senare korsfäst, död och begravnen, men uppstånden – och nu regerande i evigheten. Som en konsekvens får hela skapelsen vänta på... sin förlossning (Rom 8:20ff). En ny skapelse som gör tjänsten i Guds skapelse till en *glädje*.

Herdarna vände tillbaka till sin gudstjänst styrkta av den vila som mötet med Jesus ger, han som är Guds löftens ja och amen (2 Kor 1:20). Så meningsfullt att ägna sig åt fårskötsel, när de människor som köpte deras lammkött, fårost och fårsinn kallats för "Guds välbehag" av änglarna. De kunde se på också besvärliga grannar i Betlehem med nya ögon när de tänkte på att den levande Guden i stor kärlek blivit... deras granne, och frälsare. De kunde betala skatt och tjäna överheten som, trots att den i många avseenden var korrupt, försåg människor - Guds välbehag - med fred, rättsväsende, vägar och "mera sådant". De kunde fortsätta att driva sina får mot nya gröna ängar och lämna avbetade ängar innan de blivit ökenlandskap – av respekt för både människor och djur. De herdor som hade familj tog sig an de små och stora som om de hade "Guds välbehag" i sina händer. Och kanske sände de också sina bästa får till templet i Jerusalem, som ett uttryck för att allt vi är och har är en gåva från Gud. Änkan som gav allt hon hade att leva på i templets offerkista prisades av Jesus, för sin tro. Hon levde inte av pengar, utan av Guds omsorg. Inte undra på att herdarna var glada när de vände tillbaka från stallet. De hade sett Guds omsorgs *kropp!* I spontan glädje berättade de för andra vad de varit med om. Om den nya skapelsens entré – mitt i den gamla döende skapelsen. Herdarna förblev i sitt kall – eftersom deras arbete inte var förgäves. (1 Kor 15:58) De dog i sitt kall, men vilar bara, i väntan på uppståndelsens dag då deras kroppslighet och mänsklighet får blomma ut i full blom, likt fjärilen som kommer ut ur sin puppa. Då ska de också få se den fulla frukten av sin *meningsfulla* tjänst här på jorden. Just kroppens uppståndelse – eller *förvandling* för dem som lever vid Jesu återkomst – vittnar också om att det som är rätt och gott när det gäller mänsklig kunskap, insikt och erfarenhet finns kvar i den tillvaro som väntar. Om Gud kan säga om det fortsatta skapelseverk som sker genom människors händer att det är "mycket gott", så anar vi att våra händers verk ska bestå när det skett i enlighet med Herrens vilja, och luttrats i domens eld (1 Kor 3:12ff) I Bibelns näst sista kapitel, om det himmelska Jerusalem som kommer ner från himlen (till jorden!), står det att "folkens ära och härlighet skall föras in i staden" (Upp 21:26). Vi kan få fantisera om hur Bach och hans musik tillsammans får träda in i härligheten – och bidra till den – till ett igenkännandets glädje för många. Gud vet vad som är värdigt den nya

skapelsen. Just för att döden *inte* innebär en meningslös nollställning utan "en larvens genomgång till fjärlens frihet", så är allt arbete i Herren på intet sätt förgäves.

Alla gör en gudstjänst, hela livet, även de som inte ser det. Med tanke på hur lite vi tycks märka Guds närvaro och godhet i livet och hur lite vi tycks tänka om den uppgift Gud gett oss så anar vi den syndens nöd som vi kan kalla "blindhet" och därmed vårt outtömliga behov av *reformation*: Guds Andes *upplysning* genom Skriftens ord. "Se, jag gör något nytt. Redan nu visar det sig. Märker ni det inte?" (Jes 43:19)